

'We weten niet wat voor goud we in huis hebben'

John van Schaik (46), historicus, is niet langer dé man van het Cultuurprogramma van Antropia. 'Te weinig financiële rugdekking', zegt hij er zelf over. Wel is hij al jaren, en nog steeds, wetenschappelijk onderzoeker van esoterische bewegingen. Zijn doel: een allround deskundige worden op het gebied van de westerse esoterie. Voor geijkte paden heeft hij, gezien zijn levensloop, geen belangstelling. Hij was zwemkampioen, actief PSP'er, boer, Artamedewerker en bewonderaar van Krishnamurti. Wel heeft hij één centraal punt in zijn leven waar hij voor gaat en wat hij het 'goud van de Antroposofische Vereniging' noemt.

Michel Gastkemper

'Ik kom uit een arbeidersgezin in Rotterdam. Een degelijk, warm katholiek nest. Ik heb een zus boven mij en een broer onder mij. We verhuisden naar Delft toen ik vijf jaar was. Mijn vader werkte zich in de loop der jaren omhoog. Bij Shell is hij bekend geworden als uitvinder van kunststof rubbers voor autobanden. Mijn ouders zijn met 45 jaar, net zo oud als ik nu, een tweede leven begonnen. Ze reizen nu een groot deel van het jaar rond, alsof ze zigeunerbloed hebben, en genieten van hun vrijheid.

Met elf jaar werd ik Nederlands zwemkampioen. Dat was op de 100 m schoolslag, in het Zuiderpark in Den Haag. Maar dat was eigenlijk nog de drive van mijn vader en niet die van mijzelf. Hij stond me vanaf de kant op te juttten.

Rond 1968 ging ik naar de middelbare school bij de paters jezuiten. Het Tweede Vaticaans Concilie, dat grote veranderingen in de rooms-katholieke kerk bewerkstelligde, had net in de jaren daarvoor plaatsgevonden. Die paters jezuiten werden onzeker hoe ze de jeugd nu tegemoet moesten treden. Godsdienstles werd tot maatschappijleer.

Ik was in 1971 vijftien jaar. Het waren de nadagen van de "flower power". Ik heb die volop meegemaakt, met seks, drugs en rock "n" roll.'

Zinloos geweld

'Op school had ik te maken met zinloos geweld. Dat wil zeggen: ikzelf veroorzaakte zinloos geweld. Zonder reden mepte ik er bij andere jongens op los. Later ben ik gaan inzien dat ik toen mijn "stofwisselingskrachten" niet in de hand had. De grootste sport bestond eruit om tijdens de les gewoon de klas uit te lopen, bij een andere klas naar binnen te gaan en daar een jongen het raam uit te slaan. Er was niemand die me tegenhield. Nooit is er tegen me gezegd: zullen we daar nu eens mee ophouden?

Op een gegeven moment zouden we met een groep een tocht naar de Waddenzee maken. Ik zag ernaar uit, ook omdat we dan ongestoord van alles zouden kunnen uitvreten. Een rij voor mij in de klas zat een nogal stille jongen die ik eens te grazen wilde nemen. Ik tikte hem op zijn schouders en hij draaide zich om. Op het T-shirt dat hij aanhad las ik de tekst: "Wees wijs met de Waddenzee". Dat betekende voor mij het keerpunt. Vanaf dat moment was het afgelopen met de fysieke agressiviteit. Later zijn zowel hij als ik de landbouwopleiding op Warmonderhof gaan doen.

Ik ging op de politieke en milieutoer en kwam bij de PSP-jongeren terecht, de Pacifistisch-Socialistische Partij. Ik raakte zelfs gecharmeerd van de terreurgroep Rote Armee Fraktion. Bij de Taptoe in Delft, de jaarlijkse militaire muziekparade die later in Breda werd gehouden, schroefden we 's nachts de bouten van de tribune los. Het bleef gelukkig zonder gevolgen. Ik begaf me veel in de drugscene, overigens zonder zelf te gebruiken. Ik zag daar de vrijheid die zulke middelen bieden, maar ook de negatieve aspecten ervan, waarbij het tegendeel van vrijheid optreedt. Louter doordat ik me onder drugsgebruikers begaf, kwam ik tot bovenzinnelijke ervaringen. Bovendien merkte ik dat iedereen door verdovende middelen alleen nog belang in zichzelf stelde, maar dan zeer versterkt. Zodat tussen de mensen een vacuüm ontstond, waarin ik negatieve wezens zag verschijnen. Mij

deerden zij echter niet. Ik werd de zwarte krachten van de drugs gewaar. Ik zakte voor mijn havo-examen. Het enige vak dat me echt interesseerde was geschiedenis. Ook de wiskundeleraar boeide me. Hij begon de les altijd met koorzang, die man had wat. Maar dat was niet genoeg; de tweede keer zakte ik opnieuw. Om mijn ouders het gevoel te geven dat het nog wat met mij kon worden, ging ik werken op het kantoor van een levensverzekeringsmaatschappij in Den Haag. Twee maanden heb ik het volgehouden, maar ik paste daar helemaal niet. Ik was zeventien. Toen heb ik een advertentie in een boerenvakblad geplaatst.

Dat kwam zo. Ik ging al twee jaar op de fiets naar Zwitserland. Samen met een vriend bezocht ik de talks van de beroemde Krishnamurti, die hij daar in een mondain oord hield. Hij had een publiek van twee uitersten: oude theosoofjes, nog uit de glorie-tijd van de Ster van het Oosten, en hippies. Prachtig vond ik zijn Engels-Indiase uitspraak, en de manier waarop hij met zijn donkere stem altijd provocerend zei: "What are you doing here?" Een fascinerende persoonlijkheid. Een keer op een bankje gezeten, zei een theosoofje tegen mij: "Ga naar de Warmonderhof." Maar dat was een privéschool en die was te duur. Mijn vader wilde niet betalen, want hij had voor mij de zeevaartschool in gedachten. Mijn broer is wel zeekapitein geworden.'

High op het land

'Omdat ik geld nodig had, plaatste ik een advertentie met de tekst: "Jongeman met ervaring zoekt werk". Ik solliciteerde onder andere bij een boer in De Schermer in Noord-Holland. Het was melktijd en hij zei: "Sluit het melkapparaat even aan." Ik schrok me dood, want ik had geen idee hoe dat moest. Dat beviel hem blijkbaar, want hij zei: "Jou moet ik hebben." Ik heb er een jaar gewerkt en van alles gedaan. Oerdingen maakte ik mee. Van zonsopkomsten in de nevel tot en met het met eigen handen doorsnijden van dode lammeren. 's Avonds draaide ik platen van Lou Reed.

Door het constante buitenwerk, het maaien en hooien, raakte ik helemaal in de hemel. Ik werd high op het land. Ik ervoer de lichtkant in de zin van Franciscus van Assisi. Op een zeker moment hoorde ik een stem die – zoals mystici zeggen – net zo goed van binnen als van buiten kon komen. Alle zintuigindrukken waren verdwenen. Ik had een mystieke ervaring, een ontmoeting met Christus. In zo'n situatie komt hij gewoon. Het was geen beeld, maar een totaalindruk, waarbij ik hoorde: "Alles is goed." Ik heb twintig jaar nodig gehad om deze ervaring goed te kunnen duiden.

Het was een prachtjaar, tussen mijn achttiende en negentiende, op die boerderij. Daarna volgde ik twee jaar lang de biologisch-dynamische land- en tuinbouwopleiding van Warmonderhof. Ik kwam er lotgenoten tegen, veel studenten met vaders in de chemie. Het was wat je noemt een karmische stroom waarin ik me thuisvoelde. Het eerste jaar woonde ik in het internaat, het tweede jaar hadden we met een paar mensen een klein huisje. We brachten een soort ascetische levenshouding in praktijk. We aten rogge en tarwe, de voedermaïs van het land kookten we drie uur op een kacheltje. Mijn ouders begrepen hier niets van: hoe konden wij nu vrijwillig kiezen voor iets waar zij in de oorlog toe gedwongen waren?

Na de Warmonderhof heb ik nog geprobeerd de boerderij in De Schermer, waar ik had gewerkt, over te nemen. Die was dertig hectare groot. De boer voelde er wel voor. Het mislukte echter door toedoen van zijn familie. Het was trouwens geen bd-bedrijf.

In de periode 1976-77 waren antroposofische werkgebieden booming – dat kon alleen maar dankzij de grote inzet en het vele onbetaalde werk. En ik wilde geld. Een vriendje van mij wees me op Arta, de verslaafdenzorg waar hij werkte. Toen bestond deze alleen nog uit de boerderij Nieuw-Rijsenburg te Driebergen, nu een zorgboerderij vanuit antroposofische psychiatrie, de Lievegoedgroep. In 1977 kwam daar villa de Witte Hull in Zeist bij. Er werd voor deze zorg veel subsidie beschikbaar gesteld. De maatschappij wist niet wat ze met drugsgebruikers moest doen. Jaap van der Haar en Loek Dullaart waren de oprichters. Maar na een jaar ontplofte Arta alweer. Er was een strijd tussen haviken en duiven. De eersten waren pertinent tegen drugs, seks en alcohol, terwijl de laatsten er voor waren om hiermee te leren omgaan.

Het bestuur, met onder anderen Dolf van Aalderen en Eva Mees, greep in. Bewoners werden weggestuurd en bijna alle medewerkers ontslagen. April 1978 begon een nieuwe ronde, aanvankelijk zonder cliënten. Bij aanneming – voor een jaar – moest het van tevoren opgestelde beleidsplan door het nieuwe personeel ondertekend worden. Dat is een gouden zet geweest. Nu kon daarover tenminste niet worden gediscussieerd.

Ik ging in de tuin werken, als tuinman. Aalt van den Berg, nog steeds medewerker van Arta, en ik begonnen met zijn tweeën op de Witte Hull. Verder was er niemand, Loek Dullaart was op wintersport. Nou ja, je weet niet beter, dus maar gewoon beginnen. Ik had continu migraine, ik kon het eigenlijk niet aan. Ik was 21 jaar. Maar ik had wel voldoende nuchterheid om overeind te blijven tegenover de lieden die daar waren opgenomen. Ik groeide mee in de organisatie. Na een paar jaar werd ik coördinator van de Witte Hull. Ook heb ik steeds een opleiding erbij gedaan. Zoals de humanistische sociale academie te Culemborg, de latere humanistische universiteit. En hoger managementopleiding voor non-profit organisaties. Daarnaast heb ik mijn “cafépapieren” gehaald.'

Jong en dartel

'Antroposofie was ik al voor de Warmonderhof tegengekomen. Ik had de naam van Rudolf Steiner op mijn schooltas geschreven, omdat ik die altijd vergat. Op de Warmonderhof doceerden toen onder anderen de jonge en dartele Nico Torenstra en Jan Diek van Mansvelt. Je kon bij Jan Diek vrij intekenen voor een avondcursus antroposofie. In de introductieweek maakten we preparaten: we schraapten koeienkoppen uit – tegenwoordig zijn dat schapenkoppen – en deden eikenschors erin. Koeiendarmen vulden we met kamille. Euritmie deden we met zijn allen op het land. Ik dacht: “Ze zijn hartstikke gek hier.” Ik vroeg wat dit allemaal te betekenen had. Maar dan kreeg je zo'n dooddoener om de oren: “Je moet het eerst maar eens ervaren.”

Uit mallotigheid heb ik aan het Paradijsspel meegedaan. Dat maakte echter zo'n overweldigende indruk, dat ik hierdoor voor antroposofie ben gevallen. Ik begon Steiners te lezen. Zoals de serie voordrachten: De mens als klankharmonie van het scheppende wereldwoord – alleen die titel al. Het gaat over kabouters en zo, fantastisch. In no time had ik een stuk of tien van die Steiners in het Nederlands gelezen. Het was één groot feest der herkenning. Ik had het gevoel dat ik het allemaal al wist. Vanaf dat moment ging ik helemaal voluit voor de antroposofie.

Vervolgens kwam ik dus op Arta terecht. Ik merkte al gauw dat je die cliënten daar geen lulkoek kunt verkopen. Dan word je meteen afgeschoten. Met 21 jaar deed ik één keer per week op donderdag nachtdienst. Je staat er dan helemaal alleen voor. Ik werd geplaagd door beangstigende verschijnselen in het huis: geluiden her en der, ramen open en dicht, kranen aan en uit. Ik ging over de drempel van de zichtbare wereld, allemaal wezens kwamen binnen. Het was een bezoeking die ongeveer een jaar duurde. Ik zag enorm tegen de donderdagnacht op. Tot het moment waarop ik me afvroeg: waar ben ik eigenlijk bang voor? Ik schraapte mijn moed bij elkaar en zei hardop: “Kom binnen, kom erbij, neem plaats.” En floeps, verdwenen waren ze.

In Steiners De weg tot inzicht in hogere werelden staat beschreven wat je het eerste tegenkomt als je de drempel naar de geestelijke wereld overgaat: je eigen angsten in spiegelbeeld. Het was in de leeftijd van 17 tot 21 jaar dat ik zulke drempelervaringen had. Daarna hield het op, omdat ik blijkbaar goed genoeg in mijn vel zat. Dat voorkwam dat zulke verschijnselen verder optraden.'

Antroposofie als cultuurfactor

'Antroposofen spraken van 1970 tot 2000 met voorliefde over het creëren van “cultuureilanden”, waarmee ze voorposten van de beschaving bedoelen. Men treurt erover dat antroposofie in de samenleving geen factor van betekenis is geworden. Het begrip cultuureiland is eigenlijk uit Findhorn afkomstig. Dat is een spirituele leefgemeenschap in Schotland, begin jaren zestig door Peter en Eileen Caddy opgericht. Zij baseerden zich sterk op natuurervaringen, terwijl een derde belangrijke pionier daar, David Spangler,

meer geesteswetenschappelijk gericht was en sterk antroposofisch geïnspireerd. Ook werd op Findhorn een vrijeschool gesticht, door Nan Zalm uit Zutphen. Antroposofie vormde daar een integratief element. Wouter Hanegraaff, de Amsterdamse hoogleraar geschiedenis van de westerse esoterie, stelt dat New Age twee bronnen heeft: de ufo-beweging in Amerika van de jaren vijftig en de esoterisch-religieuze bewegingen van de twintigste eeuw, waaronder de antroposofie. Via Findhorn en David Spangler is antroposofie wel degelijk cultuurfactor geworden. Findhorn staat aan het begin van de milieubeweging en de biologisch-ecologische landbouw. Het heet alleen geen antroposofie. Maar zonder stempel kan het nog wel antroposofie zijn.

Ik vond rond 1985 aansluiting bij de Antroposofische Vereniging en het toen opkomende streven naar "vermaatschappelijking". Paul Mackay zette zich hier sterk voor in. In mijn beleving was de vereniging voordien meer een "esoterische club". Er werden zogenoemde "beleidsgesprekken" georganiseerd, waar ik uit overtuiging hard aan meegewerkt heb. Het doel was om tot een reorganisatie te komen van de drieslag Antroposofische Vereniging, de verschillende secties en de werkgebieden. Een aantal van de mensen die daar toen bij betrokken was, loopt nu met zijn ziel onder de arm. Alsof het niet geworden is wat de bedoeling was en ze moeite hebben het lijntje met de Antroposofische Vereniging vast te houden.

Mijn drive bij Arta is altijd de communicatie met reguliere collega-instellingen geweest, het naar buiten communiceren van antroposofie. Ik ontplooidde diverse externe activiteiten, bijvoorbeeld de oprichting van de Nederlandse koepel voor drugsbestrijding, en ik werd penningmeester bij de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg. Op een gegeven moment was het voor mij bij Arta gewoon op. Er was een nieuwe generatie medewerkers gekomen, onder wie ook Ron Dunselman, de huidige voorzitter van de Antroposofische Vereniging. Ik verzorgde nog wel een paar jaar lang externe contacten, zoals deelname aan een adviesgroep van de overheid.'

Middeleeuwse mystiek

'In 1985 begon ik uit leukigheid een geschiedenisstudie in Utrecht, met als specialisatie middeleeuwse mystiek en Jan van Ruusbroec. Deze Middel-Nederlandse mysticus leefde van 1293 tot 1381. Een jaar lang ging ik iedere dinsdag naar Antwerpen. Daar zetelt het Ruusbroec-Genootschap, de internationale autoriteit op dit gebied.

Jan van Ruusbroec schreef het boek *Die gheestelike Brulocht*, waarin hij een mystieke inwijdingsweg in drie fasen schildert: 1. het werkende leven, 2. het godbegerende leven, en 3. het godschouwende leven. Op zich is dat niet bijzonder, want in de vierde eeuw gebruikte Augustinus deze indeling ook al. Van Ruusbroec beschrijft het "geestelijk tabernakel", een gegeven dat eigenlijk uit de mysteriën afkomstig is, de joodse vooral, compleet met voorhof, het heilige en het heilige der heiligen. Deze drieledigheid brengt hij in verband met wat hij het "geestelijk heiligdom" van de mens noemt: lichaam, ziel en geest. Dit drieledige mensbeeld is algemeen bekend in de esoterische tradities van de islam, het christendom en het jodendom.

Voor de ontwikkeling van de christelijke mystiek is Bernhard van Clairvaux uit de twaalfde eeuw heel belangrijk geweest. Hij had het over een opklimming in de stadia van slaaf, dienstknecht en zoon. Rudolf Steiner was van mening dat de "bewustzijnsziel" van de huidige mens onder andere bij de christelijke mystiek begint. Hoewel hij over die mystiek soms ook heel kritisch en ongenueanceerd is. Ik zie het zo, dat Steiner de periode van de christelijke mystiek afsluit met zijn boek *De weg tot inzicht in hogere werelden* uit 1904. Van Ruusbroec heeft het namelijk al zes en een halve eeuw eerder over het uiteengaan van de drie zielenkrachten in het stadium van de verlichting en het weer opgenomen zijn van de principes van verstand, wil en memorie in een hogere eenheid. Volgens mij is *De weg tot inzicht* dan ook verouderd. De moderne ontmoeting met Christus vindt plaats aan het begin van de inwijdingsweg en niet aan het einde, zoals bij de christelijke mystici. Dat is mogelijk, zoals Steiner stelt, doordat het fysieke lichaam van de huidige mens en zijn etherlichaam steeds lossere raken, vooral in het gebied van het hoofd. Dit is een historisch proces, ten gevolge van het einde van het "donkere tijdperk", het Kali Joega, dat duurde

tot 1899. Dit maakt dat een Christuservaring ook steeds meer spontaan zal optreden. En heus niet alleen in crisissituaties.

In zijn serie voordrachten Pastoral-medizinischer Kurs uit 1924 laat Steiner aan de hand van de Spaanse mystica Teresa van Avila zien dat de bovengenoemde drie stappen van de christelijke mystiek te duiden zijn als het losraken van de verbinding tussen achtereenvolgens ik en astraal lichaam, astraal lichaam en etherlichaam, en tussen etherlichaam en fysiek lichaam. Dus de ontmoeting met Christus die mystici meemaakten aan het eind van de mystieke weg ten gevolge van de scheiding ether- en fysiek lichaam, vindt nu spontaan plaats ten gevolge van het einde van het Kali Joega.

In 1992 studeerde ik af. Na het jaar in Antwerpen wist ik pas wat ik in mijn adolescentie had meegemaakt en durfde ik dat ook te erkennen. Bij Jan van Ruusbroec zag ik een psychologie van ongekende hoogte, hij had een fijnzinnig onderscheidingsvermogen voor de verschillende processen in de ziel. Hij onderscheidde visioenen van het verstand, van de verbeelding, wensvisioenen, enzovoort. Ik leerde zien dat de ervaring die ik had gehad op de boerderij in De Schermer een visioen van het woord was. Het beeld zit daarin verborgen.

Dat zit zo. Mystici hebben het over een eenheidservaring. Alles is één in de intuïtie. Zij beschrijven een proces dat aan de andere, voor ons ongewone kant van het ervaringspectrum begint, en dat van "eenvuldigheid" naar "menigvuldigheid" gaat. Wij mensen ervaren het geestelijke vanuit het standpunt van de mens, in "menigvuldigheid", in de versplintering. Dus doet Christus zich aan ieder verschillend voor, naar ieders opnamevermogen. Maar in wezen – in de grond, zeggen mystici – komt de ervaring uit de oerbron, uit de eenheid van de Triniteit voort. Op een themadag van de Antroposofische Vereniging in 1994 volgde ik een werkgroep waarin de deelnemers de gebeurtenis van Paulus voor Damascus voor de geest werd gesteld. Ook Paulus ervoer geen beeld, maar wel licht en een stem, wat voor mij heel herkenbaar was. Dat maakte dat ik me ervan bewust werd: ik moet voor Christus gaan. Er is maar één club die de ware Christus kent en dat zijn de antroposofen.'

Ruusbroec Symposia

'Ik ben samen met Helene van der Vloed in 1992 het bureau "Ruusbroec Symposia" begonnen. Ik had kennisgemaakt met de geesteswetenschappen zoals die op de Universiteit van Utrecht werden gegeven. Ik volgde bijvoorbeeld een cursus graalliteratuur, waarmee we in zes weken een totaaloverzicht geboden kregen. Door de methode van het vergelijkend onderzoek werd duidelijk hoe bijzonder de Parzival van Wolfram van Eschenbach eigenlijk is. Zijn Parzival gaat een echte ontwikkeling, terwijl de Parcivals van andere auteurs bordkartonnen heiligen zijn. Dat is precies wat Steiner zegt. Ik merkte dat antroposofie en de geesteswetenschap zoals die op de universiteit wordt bedreven elkaar goed kunnen aanvullen. Daar wilde ik een platform voor hebben: dat werd Ruusbroec Symposia.

Iedere dertig jaar moet er weer een nieuwe antroposofie ontstaan, iedere generatie maakt zijn eigen antroposofie. In de jaren zeventig werden we verrast door een explosie van de werkgebieden. Op die uitbreidingsbehoefte gingen we gretig in. Het was werken, werken en nog eens werken, maar de inhoudelijke kant werd onvoldoende verzorgd. De inhoud die wij tot onze beschikking kregen, waren nog van de generatie voor ons. We hadden er zelf geen tijd voor. Dus kregen we later het rassenprobleem om de oren. Het kernthema van de antroposofie in het laatste derde deel van de twintigste eeuw was: het in de wereld zetten van antroposofie via het doen en de werkgebieden. In de eerste dertig jaar van de 21e eeuw moet mijns inziens de antroposofie ontstaan in het gesprek met de ander. De houding moet zijn: "Ik ga je niet vertellen hoe antroposofie eruitziet. We weten het allebei niet, maar laten we erover in gesprek gaan. We geloven erin, maar stellen het toch ter discussie, met alle risico's van dien." De vrijheid van denken is belangrijker dan het resultaat. Dat risico zijn we aangegaan met Ruusbroec Symposia.

Wij antroposofen weten niet wat voor goud we in huis hebben. We durven nauwelijks

hardop te zeggen dat Christus in de antroposofie centraal staat. Het wezen Antroposofia is niemand anders dan Christus. Antropos-Sophia is een androgyn wezen – de Eerste Mens – die al in gnostieke geschriften uit de tweede en derde eeuw voorkomt. In de christelijke gnostiek noemt men dit wezen Christus.

Als ik gnostisch-manichese vrienden van mij op de universiteit zeg ik dat ik antroposoof ben, dan reageren zij met: "Ja, dat is prima, niks aan de hand." In het kader van het vroege christendom kun je rustig met antroposofie voor de dag komen. Je wordt met respect bejegend, dat geeft geen enkel probleem. Maar ze vinden het wel dom als je vervolgens als antroposoof zegt dat je nooit van het wezen Antropos-Sophia hebt gehoord. Voor een dialoog heb je openheid nodig, maar ook deskundigheid en vakbekwaamheid op het gebied van degene met wie je in gesprek bent.

In 1994 ben ik hertrouwd. Dat gebeurde in De Christengemeenschap. Mijn eerste huwelijk was niet ingezegend en dat heb ik altijd als een gemis ervaren. Mijn vrouw Leen is lid van De Christengemeenschap en dat vormde voor mij een toegang om daar het sacrament van het huwelijk te ontvangen. Anderhalf jaar later kregen we een tweeling, Elian en Godelieve. We hadden een zware tijd in het ziekenhuis, want ze werden twee maanden te vroeg geboren. Godelieve werd zelfs na drie dagen opgegeven. Maar een verpleegster fluisterde ons in het oor: misschien is het goed haar te laten dopen. Een priester van De Christengemeenschap voltrok daarop het doopsacrament. Die avond sloot haar hartklepje zich, waardoor ze essentiële lichaamsfuncties kon oppakken. De verpleegster zei ons dat ze dat daar na een doop wel vaker meemaakten.'

Godsbeeld van de manicheeërs

'Na het overlijden van Bernard Lievegoed in 1992 ontstond er een groepje mensen dat zich bekommerde om het "testament van Lievegoed": Jaap van de Weg, Jelle van der Meulen, Joop van Dam, David Zeylmans, Martien Ockeloen en ik. Uit dat testament vloeiden voort drie door Ruusbroec Symposia georganiseerde symposia over de drie stromen, namelijk die van antroposofen, rozenkruisers en manicheeërs. Hierbij maakten we weer gebruik van het concept van antroposofie plus wetenschap. Het nam een grote vlucht. Deskundigen op het gebied van het manicheïsme moesten opeens spreken voor een zaal met driehonderd mensen, terwijl zij tot dat moment nauwelijks belangstelling kregen. Zou hun echte achterban dan soms bij de antroposofen zitten? Johannes van Oort sprak er bijvoorbeeld, iemand die nu een internationale autoriteit op dit gebied is. Het maakte dat zowel Christine Gruwez, Roland van Vliet als ik bij hem gingen afstuderen, met enthousiaste hulp van de Iona Stichting. Mijn onderwerp is het godsbeeld van de manicheeërs in vergelijking met dat van de katharen. Dat onderzoek is nu bijna afgesloten, waarna de promotie zal volgen. Mijn doel is om een all round deskundige te worden op het gebied van de westerse esoterie: manicheïsme, katharen, mystiek en twintigste-eeuwse esoterische bewegingen.

Met onze congressen waren we heel succesvol, we hadden gemiddeld steeds tweehonderd deelnemers. In 1998 ging Ruusbroec Symposia op in wat nu Antropia, Cultuur- en Congrescentrum is. We zorgden in het Cultuurprogramma voor een brede programmering, met veel kunst en cultuur, geheel in de lijn van wat ik net heb geschetst. Het Cultuurprogramma moest het herbegin zijn van De Reehorst als antroposofisch cultuurcentrum in het eerste derde deel van de 21e eeuw. Zoals het antroposofische cultuurcentrum in de jaren zeventig en tachtig bloeide onder de vleugels van de Vrije Hogeschool. Maar bij cultuur moet schenkgeld. Dat was in die jaren ook het geval: de Iona Stichting stond – en staat – als het ware garant voor de Vrije Hogeschool. Wij hebben als cultuurcentrum die financiële rugdekking onvoldoende gehad. Daarom hebben we het Cultuurprogramma van Antropia tijdelijk moeten stoppen en ben ik niet meer "de man van het Cultuurprogramma". Ja, ik heb dat wel beleefd als obstructie van de Iona Stichting. Maar ook de Antroposofische Vereniging heeft onvoldoende middelen tot haar beschikking. Er is wel geld, alleen niet bij de Antroposofische Vereniging. Met alle gevolgen van dien. Het communicatiebeleid is wat mij betreft nog steeds te weinig pro-actief. We reageren nog te veel alleen maar op gebeurtenissen, en dat is onvoldoende. Als lid van de

Antroposofische Vereniging vind ik het een groot tekort dat het bestuurswerk voornamelijk onbetaald is. De voorzitter heeft nu gewoon een rotbaan. Hij doet vrijwel vrijwilligerswerk, maar krijgt wel al het ongenoegen over zich heen. Als het bestuur vooruitstrevend optreedt, krijgen ze de behoudende vleugel op hun dak, zijn ze behoudend staat links op de stoep. Er ontbreekt een moderne visie op geld, de vorige penningmeester heeft daar wel aanzetten toe gegeven, maar het is niet afgemaakt. En dan komt er weer een nieuwe penningmeester en die begint weer opnieuw. Je ziet de gevolgen daarvan bijvoorbeeld bij Imke Jelle van Dam en zijn zieltogende Euritmie Impresariaat. Ook Antropia is hier de dupe van.'

Theologische sectie

'Antroposofie draait wat mij betreft in de kern om drie zaken: scholingsweg, karma en reïncarnatie en Christus. Voor mij geldt vooral het laatste. En wat mij dan pijn doet, is dat er geen theologische sectie is binnen de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap van de Antroposofische Vereniging. En dat dan ook nog zonder dat men daar een duidelijke reden voor kan opgeven. Het lid zijn van deze hogeschool betekent voor mij dat je een innerlijke ontwikkeling gaat, geesteswetenschappelijk onderzoek doet en de antroposofie representeert.

Voor geesteswetenschappelijk onderzoek heb je een theologische sectie nodig. Zonder zo'n orgaan kan het wezen Antroposofia, Christus dus, zich er niet volledig mee verbinden. Vanuit deze optiek is theologie niet dor en droog, maar juist een levend gebeuren. Bovendien ligt in de maatschappij de rode loper uit voor antroposofie, juist op het gebied van theologie en religie. In 1995 heb ik me – samen met Wim Veltman – ingezet voor de oprichting van het Origenes-Instituut, dat religie, theologie en esoterie bij elkaar wil brengen en de dialoog met kerkelijk en theologisch Nederland aan wil gaan. Ik zie dit als een werkgebied, net zoals het Louis Bolk Instituut op zijn terrein een werkgebied is. Daar zitten de vakmensen. De deskundigen van het Origenes-Instituut zouden hun esoterische voeding moeten krijgen vanuit de theologische sectie van de hogeschool. Op zijn beurt zou dat gevoed moeten worden door het wezen Antroposofia. Die doorstroming vindt nu niet plaats.

Het doet mij pijn dat die sectie er niet is. Ik beleef dat het wezen Antroposofia zich nu niet met het Origenes-Instituut kan verbinden. De inspiratie moet ik nu uit mezelf halen en niet uit de bovenzinnelijke wereld. Met enige regelmaat voeren we daar al vanaf 1995 gesprekken over met de Antroposofische Vereniging. Maar het schiet niet op. Dornach, het internationale centrum van de Antroposofische Vereniging in Zwitserland, schijnt het probleem te zijn, want Steiner heeft in 1923 nu eenmaal geen theologische sectie opgericht. Maar als dat de reden moet zijn, waarvoor ben ik dan nu lid van de Antroposofische Vereniging?'

Artikel uit: **Motief, maandblad voor antroposofie** - nr. 56, Oktober 2002

© Antroposofische Vereniging in Nederland

www.antroposofie.nl